

IRAK – POLIGON ZA PREIZKUŠANJE NOVIH
VOJAŠKIH DOKTRIN

Povzetek. Tako prva kot druga zalivska vojna med Irakom na eni ter ZDA in njenimi zaveznicami na drugi strani sta nedvomno pomembno zaznamovali mednarodno vojaško, politično in geostrateško dogajanje po koncu hladne vojne, zato sta razumljivo postali tudi predmet vse številčnejših analiz obrambnih, varnostnih, vojaških in drugih izvedencev. V pričujoči primerjalni analizi bomo poskušali odgovoriti na bistveno vprašanje, kako sta se obe strani pripravljali na drugo vojno in do katere stopnje sta nato v bojni praksi uspeli uresničiti vojne doktrine. Ključno pa je odgovoriti tudi na vprašanje, ali je v drugi zalivski vojni šlo za revolucionarno nov pristop do vodenja vojne, ki narekuje revidiranje obstoječih norm in načel ter zakonitosti, obenem pa zahteva iskanje odgovora na novo porajajoča se vprašanja, ali pa gre zgolj za drugačno percepcijo konflikta v strokovni in laični javnosti, ki so jo (so)oblikovali sodobni mediji ter uporaba informacijsko-komunikacijskih tehnologij. Prav tako pa močno vzpodbudo za nadaljnje raziskave dajejo tudi katastrofalne varnostne razmere, ki so nastale po zavezniški zasedbi Iraka v drugi etapi vojne, saj po dveh letih kažejo na to, da so zavezniki doslej v tej etapi »male vojne« in »izgradnje miru« izgubili 5-krat več vojakov kot med pravimi boji z iraško armado v prvem delu spopada. Vzrok za takšen razvoj dogodkov moramo vsekakor iskati v »postkonfliktni obnovi« iraške družbe na način, kot jo izvaja ameriška administracija. Zato nas ne preseneča, da v letu 2005 kljub izvedbi volitev v Iraku, ki naj bi pozitivno spremenile kaotično stanje, še vedno nismo nič bližje rešitvi iraškega primera. Prej nasprotno. Irak je (p)ostal glavni vir nestabilnosti na Bližnjem vzhodu in tudi širše.

Ključni pojmi: obrambne in vojaške doktrine, informacijske operacije, javna diplomacija, strategija, javno mnenje, na učinkih temelječe vojaške operacije, revolucija v strateških zadevah, na omrežjih temelječe vojskovanje

* Dr. Uroš Svete, asistent na Fakulteti za družbene vede, Univerza v Ljubljani.

** Dr. Anton Žabkar, upokojeni profesor Fakultete za družbene vede, Univerza v Ljubljani.

Uvodne misli

Obrambni, varnostni, vojaški in drugi izvedenci in tudi širša svetovna javnost, ki so po uspešnem poteku ameriške vojaške operacije »Trajna svoboda« v Afganistanu leta 2002 spremljali grožnje ameriškega predsednika Georga Busha mlajšega državam osi zla (med katerimi so se nahajale kar tri države Bližnjega vzhoda – Irak, Sirija in Iran) in jih primerjali z razporeditvijo in dejanskimi premiki ameriških sil v tem delu sveta, so bili leta 2002 presenečeni nad izrazitim nasprotjem med ameriškimi besedami in dejanji. Radikalne in preteče politične izjave ameriškega predsednika so namreč še v začetku leta 2003 bile v močnem razkoraku z upočasnjenimi in opreznimi ameriškimi srednjezhodnimi vojaškimi dejavnostmi ter z relativno majhnim številom na tem prostoru nastanjenih ameriških sil¹. Četudi je predsednik Bush po septembrskem napadu Al Kaide leta 2001 odločno napovedal globalni spopad in vojno mednarodnemu terorizmu, so se v prvem trimesečju leta 2003 premiki ameriških in zavezniških vojaških enot na Bližnjem vzhodu odvijali zelo počasi, a vendar sistematično. Aktivne so pravzaprav bile le sile, ki so izvajale informacijske, psihološke in druge operacije specialnega delovanja, ki so dejansko nakazovale možnost neposrednega spopada med Irakom ter ZDA, hkrati pa so v pripravljalni fazi konflikta odigrale najpomembnejšo vlogo. Na tej stopnji razvoja konflikta so zato miroljubno rešitev, dejansko nesprejemljivo za obe strani, uporabljali zgolj kot sredstvo za pridobivanje javnega mnenja, tako domačega, še posebej pa mednarodnega. Manipulacije preko množičnih medijev so bile namenjene izvajanju aktivnih psiholoških pritiskov na iraško državno vodstvo, prekinitvi delovanja iraške državne administracije, demoralizaciji prebivalstva in oboroženih sil ter podpiranju notranje in zunanje opozicije, a tudi separatističnim silam v Kurdistanu (Moseley, 2003: 15). Potrditev ugotovitve kaže tudi analiza primerov informacijskega bojevanja in operacij ter psihološkega bojevanja Information Warfare Timeline, ki so jo opravili v okviru projekta Information Warfare Monitor (2004). V letu 2003 so zaznali številne aktivnosti na področju psiholoških in informacijskih operacij. Ameriška stran je v prvi fazi izvajanja psiholoških operacij uporabljala predvsem konvencionalna sredstva črne in bele propagande (operacija metanja več milijonov letakov, ki jo je vodilo osrednje poveljstvo v Tampu (US Central Command) ter oddajanje radijskega in televizijskega programa prek letal EC-130, ki so pripadala 130 eskadrilji specialnih operacij), katere glavni namen je bil zmanjšanje podpore civilnega prebivalstva režimu Sadama Huseina in stranki Baas, v nadaljevanju pa so

¹ Predsednik Bush jr. je sprva poudarjal nujnost razvoja novega sistema protibalistične obrambe; s tem, da bi ga ZDA kar se da hitro razvile, preizkusile in razporedile na ključnih položajih, bi nad ozemljem ZDA pravočasno zagotovili »dežnik«, ki bi ZDA varoval pred morebitnimi napadi »malopridnih držav« (rogue states), za katere so ameriške obveščevalne službe ocenile, da razvijajo balistične rakete in orožja za množično uničevanje. Predsednik Bush jr. je o tem ameriškem »prehitevalnem programu« prvič govoril s predsednikom Putinom 8. julija 2001, ki naj bi ga v lastnem interesu podprl. Ameriški stroški za obrambo so od leta 1999, ko so znašali 292 milijard dolarjev, do leta 2002 narasli na 343 milijarde dolarjev (The Military Balance 2002/3: 13, 17), a se – kar zadeva ameriške sile na področju Srednjega vzhoda – povečana ameriška vojaška poraba pri njih ni prav nič občutila. Poveljstvo za Srednji vzhod (USCENTCOM) je leta 2002 imelo v svoji sestavi samo 5. floto, okoli 700 pripadnikov v Omanu, okoli 5000 v Kuvajtu in okoli 5000 v Savdski Arabiji (op.cit., str.27), kar pa je bilo veliko premalo za napad na Irak.

v okviru psiholoških operacij uporabljali tudi informacijsko-komunikacijsko tehnologijo (pošiljali so številna elektronska in SMS sporočila, naslovljena na iraške poveljnike in pomembne predstavnike režima, tako da so glavni iraški ponudniki internetnih storitev po vsakem takem »napadu« prekinili svoje povezave v internet) (Collins, 2003). V iraški javnosti so ZDA hotele popolnoma delegitimizirati Huseina in njegov režim, ki naj bi bila resnična sovražnika iraškega ljudstva.² Podobno kot v primeru Natove operacije Allied Force proti ZRJ leta 1999, so na ameriški strani tudi pred vojno v Iraku uporabljali metodi kot sta spreminjanje vsebine spletnih strani ter poskusi pretiranega obremenjevanja nasprotnih strežnikov (orig. denial of service – DoS metoda).³

Po drugi strani pa so ZDA vse od terorističnih napadov 2001 poskušale izboljšati svoje zmogljivosti za izvajanje javne diplomacije, ki so zlasti oslabele v 90. letih prejšnjega stoletja, ko uradni Washington ni več čutil potrebe po razlaganju svojih politik in stališč mednarodnemu globalnemu okolju, kot je bil to primer v hladni vojni. Položaj pa se je popolnoma spremenil z že omenjenimi terorističnimi napadi na ZDA, kajti odločitev za oblikovanje protiteroristične svetovne koalicije je slonela predvsem na sredstvih javne diplomacije in psihološko-informacijskem delovanju.⁴ V ta namen so v ZDA leta 2002 v okviru izvršilne (predsednikove) oblasti ustanovili tudi Urad za globalne komunikacije (orig. Office of Global Communications – <http://www.whitehouse.gov/ogc/>), ki je pristojen za zagotavljanje usmeritev na najvišjem nivoju, katerih glavni namen je pozitivno obravnavanje ameriške politike ter obrambnih aktivnosti v svetu. Prav tako pa ima glavne koordinativne naloge na področju javne diplomacije tudi politični odbor v okviru Sveta za nacionalno varnost, ki koordinira politike in sporočila v trikotniku Bela hiša, Urad zunanjega ministrstva za javno diplomacijo (State Department's Office of Public Diplomacy) ter Pentagon. Omenjena telesa tvorijo najbolj koordinirano in konsolidirano strukturo za upravljanje zaznav vse od 80. let prejšnjega stoletja, ki je primarno usmerjena v islamski svet. Dejavnost so posebej okrepili poleti 2002, torej tri četrta leta pred obo-roženo akcijo, ko so na ameriških satelitskih televizijskih postajah pogosto nastopali v ZDA živeči muslimani in hvalili ameriški način življenja. Prav tako so se v islamskih metropolah pojavile brošure s hvalospevi modri politiki ameriškega predsednika Busha, istočasno pa so v zahodnih medijih objavljali poročila in reportaže o brutalnem režimu Sadama Huseina in njegovih povezavah z mednarodnim terorizmom (Bussemer, 2003: 20). Kljub velikim naporom pa ameriška javna diplomacija pred operacijo Iraška svoboda ni dosegla pričakovanih rezultatov. Niso

² *Kako pomembna je bila v ameriški percepciji konfliktov informacijska zagotovitev in predpriprava, pa priča tudi ustanovitev urada za informacijske dejavnosti (orig. Office of Information Activities), ki je nadomestil pobudo obrambnega sekretarja Donalda Rumsfelda o ustanovitvi urada za strateški vpliv (orig. Office for Strategic Influence).*

³ *Tako so v februarju 2003 ameriški hekerji spremenili povezave na spletni strani iraškega časopisa Iraq Daily, ki je vodila do iraškega televizijskega programa, na svojo stran, kjer so iraškemu ljudstvu sporočali svojo resnico o dogajanju v Iraku – primer spletne strani <http://www.4law.co.il/L265.html>, 6. 9. 2004.*

⁴ *V tem okviru ameriški konstruktivistični teoretik in analitik James Der Derian izpostavlja delovanje vojaško-industrijsko medijsko-zabavnega omrežja (MIME-NET), ki je po njegovem mnenju v informacijski dobi nadomestilo stari vojaško-industrijski kompleks industrijskega obdobja (V Woznicki, 2005).*

namreč uspeli prepričati članic VS OZN, a tudi ne svojih zaveznic, še večji neuspeh pa je ameriška javna diplomacija doživela v islamskem oz. arabskem svetu, kjer odklonilnega stališča do ameriške politike in interesov niso uspeli pomembneje spremeniti. V tako kratkem času je bilo namreč pozitivne rezultate nemogoče doseči. Učinkovita javna diplomacija namreč deluje na dolgi rok. Na neučinkovitost javnodiplomatskih prizadevanj ZDA kažejo tudi analize poročanja arabskih medijev o dogajanju v Iraku, zlasti po začetku vojaških operacij. V analizi *Arabische Reaktionen auf die Entwicklungen im Irak* (2003) ugotavljajo, da v pripravljalni fazi napada na Irak ZDA in njenim zaveznicam ni uspelo bistveno spremeniti arabskega javnega mnenja, kajti tako poročanje arabskih časopisov kot dogajanje na bojišču to dejstvo potrjuje.⁵ Če k temu dodamo, da med državami, ki mejijo na Irak – z izjemo Kuvajta – ni bilo politične volje za sodelovanje v ameriškem vojaškem posegu (Jordanija, Savdska Arabija in Turčija so zavrnile ameriške zahteve za uporabo njihovih ozemelj za napad na Irak), prav tako niso bile pripravljene podpreti ZDA vsaj z bazami ali pa jim omogočiti uporabo delov državnega ozemlja za razvoj kopenskih sil (Gutman in Meyer, 2003: 18–19), postaja letargična podoba, ki jo je imel takrat Srednji vzhod, še popolnejša. Ker se je torej oblikovanje zavezniške koalicije odvijalo zelo počasi (pridružili sta se ji le Velika Britanija in Avstralija), ker je večina stalnih članic Varnostnega sveta OZN grozila z vetom v primeru glasovanja o ameriškem vojaškem posegu in ker so se v Evropi in v svetu razširili protivojni protesti in demonstracije velikih razsežnosti, je bilo še v prvem četrletju leta 2003 mogoče misliti, da do vojaškega posega ZDA in njihovih zaveznikov morda sploh ne bo prišlo. Takšno mednarodno vzdušje je ohrabrujoče vplivalo tudi na Sadama Huseina in takratno iraško državno vodstvo, ki so vse bolj samozavestno izjavljali, da so dobro pripravljeni za »strateški sprejem« zaveznikov in pri tem samozavestno napovedovali, da se bo Irak tokrat boril do končne zmage za interese celotnega arabskega prebivalstva z vsemi konvencionalnimi in nekonvencionalnimi sredstvi, ki jih ima voljo.

Dve leti po začetku spopadov pa lahko izpostavimo pretežno neučinkovitost informacijskih in psiholoških priprav na vojno, zlasti na strateški ravni. Čeprav je bilo

⁵ Pri tem opazimo zelo podobno poročanje arabskih časopisov, ki izhajajo v arabskem svetu, v primerjavi s tistimi, ki jih izdaja arabska ekonomska in politična emigracija v zahodnih državah. Londonski dnevni časopis *al-Sharq al-Awsat*, je podrobneje opisal puščavski vihar, ki je upočasnil ameriško napredovanje proti Bagdadu ter interpretacije domačinov Iračanov, da je omenjeni vihar božje sporočilo ameriškim in britanskim agresorjem. Egipčovski poluradni dnevni časopis *AlAkhbar* je objavil več člankov o posledicah vojne za iraško civilno prebivalstvo, pri čemer je izpostavljal predvsem civilne žrtve vojne. Pod naslovoma *Totalna uničujoča vojna proti Iračanom* ter *Uničenje, ne osvoboditev* je omenjeni dnevnik neposredno kritiziral ameriško vojaško posredovanje v Iraku. Podobno je žrtve civilnega prebivalstva izpostavljal tudi egipčovski opozicijski dnevnik *alWafd*, ki sicer zastopa stališča liberalne stranke *Wafd*. Nasprotovanje vojni v Iraku so izrazili tudi tisti mediji v Siriji in Libanonu, ki zastopajo predvsem proirska ter proiranska vladna stališča. Kot zanimivost lahko omenimo, da so izrazito podporo iraškemu prebivalstvu (ne režimu) namenili tako provladni (dnevnik *Kayhan*) kot skrajno konservativni (dnevnik *Jomhuriye Eslami*) mediji v Iranu, iraškemu smrtnemu sovražniku v iransko-iraški vojni 1980–88, v kateri so pozivali muslimane sveta, da pomagajo iraškemu prebivalstvu (*Reaktionen aus dem Iran auf den Krieg im Irak*, 2003). Najbolj tolerantno so vojno v Iraku v arabskem svetu sicer obravnavali v Savdski Arabiji kot najtrdnejši ameriški zaveznici na Bližnjem vzhodu, pri čemer pa je dnevno časopisje (dnevnik *Obaz*) izpostavljalo predvsem prizadevanja savdske monarhije za mirno in čim prejšnje končanje vojne v Iraku

upiranje redne iraške vojske, vključno s paravojaškimi enotami, razmeroma šibko, pa so po drugi strani ZDA s svojimi zavezniki, navkljub negativnemu javnemu mnenju širom sveta, izvedle vojaško operacijo samo s podporo lastne javnosti, za razliko od »Trajne svobode« v Afganistanu, z izredno majhno legitimnostjo v svetu. Prav tako lahko kot posebej neuspešne označimo ameriške informacijske in psihološke operacije, usmerjene na iraško prebivalstvo, na kar kaže upor po zasedbi iraškega ozemlja ter število žrtev na koalicijski strani v fazi »izgradnje miru«, ki kar nekajkrat presega žrtve neposrednega oboroženega spopada. Po drugi strani pa je uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije postala izredno pomemben multiplikator vojaške moči.

Ker so množični mediji ter številni politični, ekonomski, obveščevalni in vojaški strokovnjaki med odvijanjem vojaških operacij seznanjali slovensko in tudi širšo strokovno in laično javnost o poteku in rezultatih pomembnejših vojaških operacij prve etape druge zalivske vojne, bomo v tej primerjalni analizi poskušali odgovoriti na *bistveno vprašanje, kako sta se obe strani pripravljali na to vojno in do katere stopnje sta nato v bojni praksi uspeli uresničiti vojne doktrine*. V zvezi s tem bomo poskušali odgovoriti na *vprašanje, ali je v drugi zalivski vojni šlo za revolucionarno nov pristop do vodenja vojne, ki narekuje revidiranje obstoječih norm in načel ter zakonitosti, obenem pa zahteva iskanje odgovora na novo porajajoča se vprašanja, ali pa gre zgolj za drugačno percepcijo konflikta v strokovni in laični javnosti, ki so jo (so)oblikovali sodobni mediji ter uporaba informacijsko-komunikacijskih tehnologij*.

Ali so vojaške doktrine sprtih strani do leta 2003 ostale (ne)spremenjene?

V zvezi s tem moramo na strateški ravni analize osredotočiti pozornost predvsem na tiste najpomembnejše spremembe v glavnih dejavnikih in konceptih za vodenje oboroženega boja, ki so se zgodile med prvo in drugo zalivsko vojno. Gre za 12-letno obdobje, v katerem sta se obe strani na povsem različen način pripravljali za vojno. Te spremembe bodo najbolj vidne, če si pozorneje ogledamo doktrini obeh sprtih strani.

Irak

Irak je leta 1998 sprejel novo obrambno in vojaško doktrino, v kateri so upoštevali izkušnje iz porazov, ki so jih iraške sile doživele med prvo zalivsko vojno leta 1991 in izkušnje pri zadužitvi vstaj iraških šiitov in Kurdiv, ki so takrat skorajda povzročile razpad iraške države. V novi doktrini so realistično izhajali iz predpostavke, da se bo v prihodnje v primeru nove vojne morala iraška kopenska vojska – zaradi popolne premoči zavezniškega letalstva – boriti brez podpore iraškega letalstva. Svet revolucionarnega poveljstva, ki mu je predsedoval Sadam Husein, je pri moderniziranju doktrine upošteval tudi tuje izkušnje iz afganistansko-sovjetske vojne iz osemdesetih let preteklega stoletja, izkušnje palestinske intifade, prav tako pa tudi nekatere izkušnje Vojske Jugoslavije med Natovo operacijo »Zavezniška sila« iz leta 1999. Glede na to so ocenili, da se bo v prihodnji vojni Irak moral braniti na lastnem ozemlju pred napadi koalicije, ki ga bo napadala s severa (Turčija), juga

(Kuvajt) in morda tudi z zahoda (Jordanija), pri tem bo pa moral preprečiti kurdsko morda pa tudi šiitsko vstajo v lastnem zaledju⁶. Ker je bila dotlej glavna iraška pozornost usmerjena na »vzhodno fronto«⁶ proti Iranu, so v Iraku morali korenito spremeniti obrambne načrte in v skladu z njimi prerazporediti iraške oborožene sile⁷. Pri tem so morali upoštevati tudi to, da so skupine inšpektorjev OZN (v Iraku je v sestavi UNIKOM delovalo okoli 200 opazovalcev OZN in 900 vojakov! (The Military Balance, 2002/3: 35)) uničile množico iraških orožij, da Iran ni hotel vrniti letal, ki so med prvo zalivsko vojno preletela na njegovo ozemlje in da iraška vojaška industrija – zaradi embarga in pretrganih stikov z dotedanjimi kooperanti v tujini⁸ – ni mogla nadomestiti orožij in opreme, ki so bili uničeni v prvi zalivski vojni.

Kot osrednja gravitacijska točka iraškega obrambnega sistema je bil določen Bagdad; za obrambo pred napadi s severa so predvideli 1. korpus in 5. korpus redne vojske, na jug pa premaknili 3. in 4. korpus redne vojske, medtem ko je imel 2. korpus redne vojske nalogo obrambe osrednjega dela Iraka. Težišče obrambe pa sta bila dva korpusa Revolucionarne garde, razporejena krožno okoli dostopov k Bagdadu. Iračani so menili, da bo nasprotnik pri prodoru v globino Iraka na prvem pasu naletel na vsaj dva korpusa redne vojske in v bojih z njimi utrpel izgube, kar bo Revolucionarni gardi na drugem pasu omogočilo, da ga pričaka in uniči ali pa da se umakne v mesta in ga prisili na tvegane mestne boje. Za zadušitev opozicije so oborožili pripadnike stranke Baas, Sadamove fedajine in še nekatere druge para-vojaške enote (vsega skupaj okoli 40.000 pripadnikov) (The Military Balance, 2002/3: 135).

Ker so se zavedali šibkosti iraškega letalstva in zračne obrambe ter spoznali, da zaradi zračne premoči koalicije ne bodo mogli manevrirati z enotami KOV, so te enote nameravali uporabljati statično, za obrambo utrjenih vozlišč, rajonov in točk, usposobljenih za krožno obrambo in obdanih z ovirami in minskimi polji. V tem okviru so večji pomen posvetili uporabi naravnih ovir, predvsem rek in kanalov. Preostale balistične in mornariške aerodinamične rakete so razporedili na območje Basre z namenom, da v primeru vojne od tod raketirajo pristanišče Kuvajt in morebitne logistične baze koalijskih sil. Svet revolucionarnega poveljstva se je zavedal, da bo v primeru vojne s koalijskimi silami njegova edina možnost za uspeh v tem, da se zagrizeno brani v velikih mestih ter z gverilci in posebnimi enotami napada

⁶ Po prvi zalivski vojni se je močno okrepla bojna moč iraške opozicije. Koncem leta 2002 je imela »Kurdská demokratska stranka« (KDP) okoli 40.000 oboroženih pripadnikov, »Domovinska zveza Kurdistana« (PUK) okoli 32.000 in šiitski »Vrhovni svet za islamski odpor v Iraku« (SCIRI) okoli 8.000 pripadnikov (The Military Balance, 2002/3: 135).

⁷ Do leta 2002 so bile iraške oborožene sile skrčene na okoli 424.000 pripadnikov, za katere so lahko letno porabili komaj 1,4 milijarde ameriških dolarjev, obenem pa so morali pokrivati tudi potrebe za vojaško industrijo, obveščevalne službe in gradnjo ter popravila vojaških objektov in infrastrukture, ki so bili močno poškodovani med prvo zalivsko vojno (The Military Balance, 2002/3: 134–135).

⁸ Irak je lahko izvažal nafto le v skladu nadzorovanega programa OZN »nafta za hrano in zdravila«, kar je ohromilo vojaško industrijo. Celoten dohodek od izvoza nafte v letu 2002 je znašal komaj 18 milijard ameriških dolarjev. Razen tega so ameriško-britanske sile Iračane prisilile, da so umaknili sile zračne obrambe iz Kurdistana in južnega Iraka, da v teh conah (No-Fly Zone) niso smeli uporabljati letal in helikopterjev idr. Od prve zalivske vojne do leta 2002 so zavezniki nad Irakom realizirali okoli 20.000 bojnih poletov (The Military Balance, 2002/3: 121).

komunikacije in zaledje koalicije, na okupiranih ozemljih. Računal je, da bodo izgube, ki jih bo na ta način povzročil koaliciji skupaj s civilnimi iraškimi izgubami prispevale k prekinitvi ognja ter posredovanju svetovne ali regionalnih organizacij kolektivne varnosti (OZN, Arabska liga, Organizacija islamske konference ipd.).

Poleg vojaških načrtov pa moramo na iraški strani v pripravljalni fazi konflikta omeniti tudi uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije, ki očitno postaja vse pomembnejši dejavnik sodobnih konfliktov celo v primerih, ko gre za tehnološko manj razvite družbe. Čeprav je imel Irak omejene strokovne in infrastrukturne vire ter izrazito restriktivno internetno in informacijsko politiko, zaradi česar je bilo notranjo propagando prek uporabe IKT nemogoče izvajati, se je iraška vlada zavedala pomena interneta in uporabe IKT predvsem za vplivanje na mednarodno javnost. Na uradni spletni strani iraškega predsednika so bile predstavljene njegove izjave in stališča o aktualnem dogajanju, nevtralnih informacij skorajda ni bilo. Da je bila iraška predsedniška stran namenjena izključno posredovanju Huseinovih stališč nearabskemu svetu oz. nevtralni svetovni javnosti, potrjuje tudi ugotovitev, da je bila večina spletnih strani v angleščini, hkrati pa so se vse informacije v arabskem jeziku o iraški vladi nahajale na spletnih straneh iraškega ministrstva za informiranje, ki je bilo usmerjeno tudi v iraško javnost (*Auf der Suche nach dem Blix-Report: Internetrecherche über Informationen zum Irak-Konflikt*, 2003). Poleg uporabe IKT za vplivanje na tuje javnosti, pa naj bi Irak v prvi fazi konflikta uporabljal internet tudi za pridobivanje strateških informacij. Tako so po trditvah ameriške spletne strani <http://c4i.org/> oz. portala, ki vzpostavlja povezave do virov (dokumentov, analiz, primerov) na temo informacijskega bojevanja in strateške uporabe IKT, med novembrom 2002 in marcem 2003 njihovo spletno stran obiskovali uporabniki, katerih internetne sledi (orig. tracing) so vodile do dveh internetnih ponudnikov (Warkaa and Uruklink) pod nadzorom iraške vlade. Uporabljali so predvsem povezave do strani z analizami, navodili in primeri psihološkega bojevanja oz. operacij, kar naj bi bil dokaz, da je internet predstavljal pomemben vir pridobivanja obveščevalnih podatkov tudi za iraške obveščevalne službe. Seveda pa moramo vsa tovrstna poročila obravnavati zelo kritično, kajti identiteto uporabnikov interneta je mogoče tako zabrisati kot simulirati.

ZDA

V nasprotju od takšnega defenzivnega pristopa, ki se je ukvarjal s kombiniranjem bolj ali manj tradicionalnih rešitev, so se vojaški teoretiki v ZDA osredotočili na iskanje tistih novih ofenzivnih načinov bojnega delovanja in uporabe oborožitvenih sistemov, ki bodo ameriškim maloštevilnim, vendar sodobno oboroženim in opremljenim enotam omogočile, da pri spopadu z množično vojsko nasprotnika, oboroženega z zastarelim orožjem in opremo, hitro zmagajo, ne da bi pri tem utrpeli večje izgube.

Iskanje rešitve tega problema v spopadu med sodobno informacijsko podprto armado globalne družbe in nasprotnikom z armado industrijske družbe, so označili s sloganom »how to fight outnumbered and win« oziroma, kako se boriti proti številčnejšemu nasprotniku in ga pri tem premagati. Poudarek je bil na izpopolnjeva-

nju doktrine zračno-kopenske bitke (orig. Air-Land Battle)⁹ v smer doktrine »na učinkih temelječih operacij« (orig. Effects Based Operations)¹⁰.

Raziskave so bile osredotočene na odkrivanje implikacij vojaškotehnoške in vojaškopolitične revolucije (v ta namen je bila vse pogosteje uporabljana kratica RMPA, ki pomeni Revolution in the Military and Political Affairs, označuje pa revolucijo na področju vojaške tehnologije in na področju civilnovojaških razmerij, ki je prispevala nastanku poklicne vojske. Nekateri avtorji, kot npr. Freedman (1998), govorijo tudi o revoluciji v strateških zadevah – Revolution in Strategic Affairs).

Veliko večjo pozornost so posvetili pridobivanju poklicnih vojakov, njihovem urjenju in razvoju njihovih sposobnosti. Pri tem so spremenili spolno in rasno strukturo vojske, kjer ženske sedaj tvorijo okoli 15 % celotnega števila pripadnikov. Pazljivo so po prvi zalivski vojni preučili pozitivne in negativne lastnosti ter tuje izkušnje iz lokalnih vojn in oboroženih spopadov. Vse te izkušnje so nakazovale, da je nova tehnologija zrušila veljavnost nekdanje empirične formule, v skladu s katero je za uspešen potek napada bilo potrebno zagotoviti premoč napadalca v živi sili vsaj 2,5 do 3 proti ena. Težišče je bilo na analizi vloge letalstva zračnih sil in letalstva kopenske vojske ter brezpilotnih letal v kopensko-zračnem združenem boju, pri čemer so upoštevali tudi zmogljivosti, ki jih nudijo vodeni in samovodeni projektili ter avtomatizirani sistemi za poveljevanje, nadzor in zvezo C3I/CM (Command, Control, Communications and Intelligence/Counter Measures). V tem sklopu so v ZDA oblikovali novo disciplino, ki se ukvarja z informacijskim in omrežnim bojevanjem. Pod vplivom novih spoznanj so bile formirane nove enote (4. mehanizirana divizija, ki ima sicer staro ime, a je povsem nova enota, v kateri preizkušajo najnovejša orožja in opremo)¹¹ kot »laboratoriji«, v katerih so eksperimentirali glede najustreznejšega

⁹ V avgustu 1982 so, tudi pod vplivom izraelskih izkušenj iz sedemdnevne vojne (Pendall, 2004: 26), končali razvoj doktrine zračno-kopenske bitke (orig. Air Land Battle), ki je zamenjala ločeno delovanje posameznih vrst oboroženih sil z integriranim kopensko-zračnim bojem na razširjenem področju bojne delovanja. Glavna ideja je bila nadomestiti premoč v količini (številčnosti) ali prostoru s časovno prevlado, s katero bi omogočili hitrejšje operacije ter nepredvidljive napade. Za uresničitev tega koncepta pa so bili nujno potrebni integrirano bojišče, senzorji in nosilni sistemi, ki so bili sposobni izračunati, ovrednotiti in prenesti podatke z bojišča. Te naloge pa je bilo mogoče uresničiti s pomočjo t. i. C3I (orig. Command, Control, Communication, Intelligence) sistemov.

¹⁰ Pri tej doktrini gre za povezovanje učinkov vojaških in nevojaških dejavnikov, s čimer se, po pričanju njenih tvorcev, zaradi sinergizma eksponencialno povečuje končni učinek. Nekateri jo zato označujejo kot prvo pravo nacionalno doktrino, ki kombinira vse komponente nacionalne moči in ne samo vojaško moč, s katero se je ukvarjala doktrina zračno-kopenske bitke kot osnova prve zalivske vojne. Iz predstavitve nove doktrine, ki jo je podal ameriški major David Pendall kot eden od njenih tvorcev, se vidi, da imajo v njej pomembno mesto sile za specialno vojskovanje (Special Operations Force), ki uporabljajo podkupovanje, vrivanje agentov v nasprotnikove vrste, najemanje najemnikov, psihološke operacije, diverzije, atentate in druge metode in vsebine podtalne vojne, ki se vodi brez spoštovanja norm mednarodnega prava (Pendall, 2004). Omenjeno doktrino lahko označimo kot enega izmed poskusov ameriškega nekonvencionalnega delovanja, ki bi bil še sprejemljiv za konvencionalno mednarodno skupnost.

¹¹ Za uvajanje novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij in njihovo vojaško uporabo je zadolžena 4. pehotna divizija s sedežem v Fort Hoodu (Teksas) ter je bila najpomembnejša enota projektov EX-FOR ter AWE (orig. Advanced Warfighting experiment). Zato jo pogosto označujejo kot prvo ameriško digitalizirano divizijo, ki je na podlagi uporabe IKT povsem spremenila svojo strukturo (število vojakov naj bi zmanjšali z 18.000 na 15.000, prav tako obseg bojne tehnike) kakor tudi način delovanja (<http://www.globalsecurity.org/military/agency/army/4id.htm>, 3. 11. 2004).

razmerja med pehoto, oklepniki, helikopterji, topovi, raketami itd. Novo kakovost so vnesli helikopterji kopenske vojske, usposobljeni za dnevno-nočno delovanje. V diviziji kopenske vojske se nahaja letalska brigada KOV, v vsaki njeni brigadi pa dodatno še po letalski bataljon. Enote tako sestavljajo oklepni, helikopterski, artilerijski, inženirski, izvidniški, štabni in drugi moduli, ki se lahko hitro razvijejo v makromodule – bojne skupine (orig. Task Force, Task Group, Task Unit, Task Element), v največji možni meri usposobljene za izvedbo konkretne naloge bojnih skupin (npr. za izvidništvo, za prehod prek vodne ovire itd).

Kar zadeva ameriško novo doktrino (*The National Security Strategy of the United States of America*, 2002) je potrebno upoštevati, da so se njeni tvorcji zavedali, da se od prve do druge zalivske vojne hitrosti tankov, letal in helikopterjev niso spremenile. Spremenilo pa se je: (1) hitrost zbiranja, analize in predstavljanja podatkov; (2) strojna in programska komponenta informacijsko-komunikacijske tehnologije (posebno »umetne inteligence«) ter (3) stopnja njihove integracije v različnih mrežah strateškega, operativnega in taktičnega interneta (Arquilla in Ronfeldt, 2001: 146–155). Številni vojaški analitiki vidijo prav v tem »siamskem trojčku« v začetku tretjega tisočletja takšnega nosilca in pospeševalca sprememb v bojevanju in vojskovanju, kot so bili tanki na začetku druge svetovne vojne (Boyer, 2002: 54–67). Zato je bila njihova pozornost usmerjena na izrabo informacijske prevlade za povezovanje vseh vej in rodov oboroženih sil (magična beseda je postala »jointness«, kar bi po smislu prej ustrezalo besedi »integrirana uporaba sil na digitalnem bojišču« kot pa dobesednemu prevodu »povez(oval)nost«) ter vseh oborožitvenih sistemov tako v bojih kot v t. i. specialni vojni¹². Bojno delovanje oboroženih sil na taki osnovi imenujemo tudi »network centric warfare« oz. *na omrežjih temelječe vojskovanje*.¹³ Mreža je hrbtnica oboroženih sil, s katero se glede na sprejeto doktrino in prevladujočo organizacijsko kulturo oz. načinom organiziranosti vzporedno razvijajo oborožitveni sistemi, kot so npr. brezpilotna letala, sistemi za opazova-

¹² Med operacijami v Afganistanu in Iraku se ni veliko pisalo o delovanjih ameriških specialnih sil (Special Force), ker je bil poudarek na veliko bolj medijsko odmevnih napadih letalstva in kopenske vojske. Vloga teh sil pa je kljub temu vse večja, kar kaže tudi rast dela vojaškega proračuna (od leta 2003 do 2004 se je proračun za specialne sile povečal za 34 % in dosegel raven okoli 7 milijard dolarjev, kar v deležu ni doslej doživela niti ena vrsta ameriških oboroženih sil!). Vzroke za to bi morali iskati v tem, da je uporaba regularnih oboroženih sil v tujini izpostavljena številnim omejitvam (država mora zagotoviti dovoljenje države gostiteljice idr.), medtem ko ameriško ministrstvo za obrambo pri uporabi specialnih sil, ki so specializirane za tajno infiltracijo na ozemlje drugih držav, teh omejitev nima. Po nekaterih podatkih je CIA v Afganistanu uporabila 600–700 pripadnikov, vojska pa 10.000 pripadnikov specialnih sil (Kibbe, 2004: 102–115).

¹³ Koncept na omrežju temelječega vojskovanja je sicer razvila ameriška mornarica, nato pa sta ga prevzeli tudi ostali dve vrsti ameriške vojske ter Korpus mornariške pehote (Perry et al., 2004: 14–15). V skladu s prvotnimi načrti je koncept odražal prizadevanja ameriške mornarice za njeno transformacijo in prilagoditev vojaškim operacijam 21. stoletja, kjer naj bi na temelju uporabe IKT medsebojno povezali vojaške ladje, letalstvo vojaške mornarice ter obalne zmogljivosti v integrirano omrežje (Ibid.). Koncept je ognjeni krst doživel v Afganistanu 2001, zlasti pa v napadu ZDA in Velike Britanije na Irak 2003. Analitiki ga imenujejo tudi Rumsfeldova doktrina, ki v nasprotju z doktrino kvantitativne prevlade nad nasprotnikom bišega načelnika združenega štaba ameriške vojske in državnega sekretarja Colina Powella iz leta 1991, prisega na majhne, omrežno podprte in tehnološko dominantne oborožene sile, katerih glavna moč sloni na uporabi tehnologije, ne pa na številu vojakov in oborožitvenih sistemov.

nje, zbiranje in obdelavo podatkov ter bojni oborožitveni sistemi. Tako naj bi nastal enoten sistem, ki bi pomenil velik korak v razvoju vojskovanja (<http://www.rheinmetall.de/print.php?lang=2&fid=1214>, 7. 6. 2004). Seveda pa tak pristop zahteva ogromna finančna sredstva, ki so si jih v tem trenutku s svojim obrambnim proračunom sposobne privoščiti zgolj ZDA (Sandawi, 2003).

Omogoča razlika v ciljih in obsegu nalog strateških grupacij obeh nasprotnikov primerjavo njihove (ne)uspešnosti?

Ker je imel poveljnik zavezniške kopensko-zračne operacije general Schwartzkopf v prvi zalivski vojni omejen cilj, da z napadom z izhodiščne črte dolge okoli 1000 km osvobodi Kuvajt, ki ima površino le okoli 17.000 kvadratnih kilometrov ter 2 milijona prebivalcev, v drugi vojni pa je general Tommy Franks moral z izhodiščne črte dolge samo okoli 200 km napasti državo s površino okoli 450.000 kvadratnih kilometrov ter 24 milijoni prebivalcev, je očitno, da je bila naloga generala Tommyja Franksa že na samem začetku načrtovanja neprimerno težja od naloge, ki jo je pred desetletjem dobil general Schwartzkopf. Nekaj povsem drugega je bilo osvoboditi majhno državo Kuvajt, katero so lahko napadli iz puščave s širokega savdijskega loka, dolgega okoli 1000 km, in z morja na obalo, dolgo okoli 500 km, kot pa iz Kuvajta napasti Irak, ki ima le 200 km meje s Kuvajtom, površina ozemlja pa je bila več kot 20-krat večja od kuvajtske površine. Paradoksalno je, da je faktor »prostranstvo« imel v drugi vojni – prav zaradi svoje majhnosti in ne zaradi svoje velikosti – veliko večji pomen. Dodaten obremenilni dejavnik je bil radikalni cilj druge zalivske vojne, ki je od generala Franksa in njegovega štaba zahteval, da jo čim prej konča, ne da bi se spremenila v spopad med iraškimi suniti, šiiti in Kurdi ter obenem internacionalizirala (zaradi vpletanja Turčije, Irana in drugih sosednjih držav, ki bi ščitile svoje interese) oziroma v humanitarno katastrofo regionalnih razsežnosti. Ker so Američani že vnaprej vedeli, da bo iraško državno vodstvo odločilno branilo Bagdad, ki je oddaljen od Kuvajta okoli 500 km, je poveljstvo ameriške kopensko-zračne operacije moralo za glavni udar določiti samo tiste poti, ki bi omogočile čim hitrejši preboj do Bagdada, njegovo obkolitev, uničenje iraške elitne enote in nenazadnje odstranitev z oblasti Sadama Huseina. Ta dejavnik je narekoval, da so kot glavno strateško os napada izbrali smer pristanišče Kuvajt-Bagdad, ki pa je vodila skozi puščavo in je bila dolga okoli 500 km ter je torej 2,5 krat daljša od v prejšnji vojni uporabljene osi skozi puščavo Al Haniya do luke Basra. S hitrim prodorom v tej smeri in skozi puščavo Sahra Al Hijarah do Basre so koalicijske sile pod vodstvom ZDA leta 1991 odrezale iraške enote v Kuvajtu od matične države in jih tako brez bojev prisilile k vdaji.

Poleg izjemne dolžine nove strateške osi je bila njena dodatna težava v tem, da je potekala na stiku puščave z dolino reke Evfrat. To je branilcu omogočalo, da zasede obrambni pas med rekama Evfrat in Tigris (v letnem oz. pomladanskem času, v katerem so se odvijali boji, sta bili široki prek 300 metrov in imeli pretok vode, ki ni bil manjši od 10000 kubičnih metrov v sekundi) in da obe reki in razvejano mrežo kanalov med njima uporabi kot močen obrambni položaj. Pri tem bi branilec trdno držal obrambne položaje ob mostovih na reki Evfrat v Basri, na

območju Nasirije, Samavaha, Šinafije, na območju Abu Suhar Faisalija, Najaf-Kufaha, Hendijaba in Musajaba, s čimer bi zagotavljal mostišča za protiudare v bok ključne oskrbovalne poti glavnih zavezniških sil, ki bi prodirale po edini možni strateški osi proti Bagdadu. Takšna konfiguracija komunikacij in strateško pomembnih mostov je narekovala generalu Franku in njegovemu štabu, da je moral zavarovati glavno strateško smer pred iraškimi bočnimi protiudari. Tveganja na odprtem desnem vzhodnem boku glavne zavezniške strateške smeri so generalu Tommyju Franku v tej vojni narekovala, da je moral glavne zavezniške sile, ki so prodirale vzdolž strateške osi Kuvajt-Bagdad, zavarovati pred iraškimi bočnimi (proti)udari, in sicer: s 1. britanskim korpusom, ki je deloval proti Basri s ciljem likvidirati 3. iraški korpus redne vojske in s prvo ekspedicijsko operativno skupino ameriške mornariške pehote, ki je od Nasirije prodirala proti Al Kutu, ki pa je imela za cilj onesposobiti 4. korpus iraške redne vojske. Samo s takšnim strateškim grupiranjem sil in njihovim ofenzivnim delovanjem si je lahko zavaroval desni bok glavnine in nemo teno oskrbo od pristanišča Kuvajt do osrednjega Iraka. Tam je moral s 5. korpusom razbiti 2. korpus iraške redne vojske in si skozenj odpreti pot do predpolja Bagdada, ki so ga branile elitne enote iraške Revolucionarne garde. Očitno je, da so v drugi zalivski vojni Američani morali uporabiti povsem različne sile kot v prvi zalivski vojni. Prečno delovanje čez vodnato in močvirno ozemlje med rekama Evfrat in Tigris je narekovalo uporabo mornariške pehote, ki je v prvi vojni sploh niso uporabili. Na smeri glavnega udara pa so morali uporabiti 3. mehanizirano divizijo in 101. zračno-prenosno divizijo, ki je bila s hitrimi desanti sposobna osvajati železobetonske mostove, brez katerih oklepni tehniki 3. divizije ne bi mogli zagotoviti hitrega prodora do Bagdada.

Bo potrebno revidirati stare norme o potrebnem razmerju sil za uspešen napad?

Če bi pri določanju potrebnega števila zavezniških sil izhajali iz kriterijev, ki so bili uporabljeni za uspešno osvoboditev Kuvajta v prvi zalivski vojni leta 1991, tedaj bi v drugi zalivski vojni leta 2003 zavezniške sile na kopnem morale imeti veliko več vojakov, kot so jih dejansko imele. V prvi zalivski vojni so bile namreč zavezniške sile 1,5-krat številnejše od iraške grupacije v Kuvajtu kar pomeni, da bi pri iraški armadi, ki je leta 2003 štela okoli 400.000 vojakov, morale šteti okoli 600.000 vojakov. Morda je poveljstvo operacije takšno ali podobno število vojakov tudi zahtevalo, vendar ga ni dobilo, ker so pri načrtovanju na ravni obrambnega ministrstva kot nadrejene institucije na podlagi obveščevalnih podatkov izhajali iz pomanjkljive izurjenosti, slabe opremljenosti s sodobnimi orožji ter še slabšega vodenja iraških oboroženih sil. Obstajale so sicer domneve, da se bodo iraške enote verjetno bolje borile na svojih tleh kot so se leta 1991 v Kuvajtu in da se bodo verjetno utrdile v mestih, a je na koncu v krogih obrambnega ministrstva prevladala presoja, po kateri bodo za uspešen potek kopensko-zračne operacije povsem dovolj trije zavezniški dobro izurjeni korpusi z okoli 140.000 vojaki. Rumsfeldova doktrina je torej temeljila na hitrosti in ubojnosti kot ključnima determinantama kvalitativne premoči. Namesto na doktrino kvantitativne premoči, znano tudi kot Powellova doktrina,

ki jo je nekdanji načelnik združenega štaba ameriške vojske uveljavil v zalivski vojni leta 1991, se je Rumsfeld raje zanašal na natančno oz. vodeno strelivo, računalniško podporo in udare »obglavljanja« najvišjih funkcionarjev stranke Baas in iraškega režima sploh, s čimer je želel doseči informacijsko premoč. Rumsfeldovo prepričanje je namreč bilo, da po koncu hladne vojne in sovjetskih groženj ZDA ne potrebujejo več velikih oboroženih sil, temveč je potrebno tehnološko prednost ZDA spremeniti v vojaško moč. Kljub temu da je bila strokovna in laična javnost do teh načrtov precej skeptična, pa je Rumsfeld vztrajal pri svojem konceptu in šele tik pred začetkom same operacije napotil dodatne enote (v prvem obdobju je bilo za izvedbo operacije načrtovanih zgolj 30.000 vojakov kopenske vojske, v končni fazi pa jih je dejansko sodelovalo več kot 150.000) (Musharbash, 2004; Minkwitz, 2003). Tako so napadalno operacijo s korenitim ciljem spremembe režima v Iraku zavezniške kopenske sile začele pri strateškem razmerju sil 2,85 : 1 v korist branilca, pri čemer je bila njihova dodatna pomanjkljivost v tem, da so imele na razpolago le kuvajtsko temeljšče. Če od iraških sil odštejemo 1. in 5. korpus redne vojske, ki sta se nahajala na severu v Kurdistanu in zato sploh nista sodelovala v bojih z zavezniškimi silami, ki so prodirale iz Kuvajta, tedaj lahko sklepamo, da je dejansko strateško razmerje v živi sili na glavni smeri bilo še vedno 1,57 : 1 v korist Iračanov. Navkljub tako neugodnemu številčnemu razmerju sil so zavezniške sile uspele v dvajsetih dneh prodreti do središča Bagdada in razbiti iraško glavnino kopenske vojske, vključno z enotami Revolucionarne garde. Razumljivo je, da takšen rezultat zahteva odgovor na vprašanje, kako je lahko tako majhno število vojakov v tako kratkem času opravilo tako zahtevno nalogo.

Sta na sodobnem vojskovališču letalsko-satelitska in informacijska podpora postali pomembnejši od razmerja v živi sili?

Med zelo pomembne dejavnike strateškega razmerja sil moramo vsekakor vključiti zavezniško zračno premoč ter spremenjeno vlogo letalstva in vojaških satelitskih sistemov. V drugi zalivski vojni so letalske sile dnevno realizirale v povprečju okoli 1000–1500 poletov, podobno število poletov so dodatno realizirali še helikopterji kopenske vojske (KOV). Letala taktičnega in strateškega letalstva, ki so v 20 dnevih realizirala okoli 30000 poletov, niso več podpirala kopenske vojske le posredno (z napadi na logistične baze, komunikacije ipd.) ampak tudi neposredno, delujoč na klic kopenskih enot po tistih iraških ciljeh, ki so jim zapirali prodor v globino iraškega ozemlja. Podatki meteoroloških, navigacijskih in obveščevalnih satelitov ter prednosti, ki jih nudijo komunikacijski sateliti, niso bili več dostopni le poveljnikom in štabom divizij in brigad, temveč tudi nižjim poveljnikom in celo posameznim pilotom oz. vojakom, kar jim je omogočilo uspešnejšo uporabo orožij in opreme. Tako so v prvi zalivski vojni piloti zavezniških letal uporabili le okoli 10 % vodenih bomb, med katerimi je večina imela lasersko, televizijsko ali neko drugo optoelektronsko (samo)vodenje. V tej vojni pa so koalicijske sile po nekaterih podatkih uporabile 68 % vodenega in 32 % klasičnega streliva (Moseley, 2003: 11), pri čemer je bilo največ vodenega streliva s satelitskim vodenjem. Takšna usmeritev v razvoju orožij je v prvi vojni onemogočala napade letal v primerih slabe

vidljivosti ciljev, zato so le-ta morala odvreči bombe na rezervne cilje in so kopenske enote v kritičnih trenutkih ostale brez zračne podpore. Preusmeritev razvoja z dragih optoelektronskih sistemov samovodenja na razvoj cenejših satelitsko vodenih bomb in raket, katere so lahko uspešno uporabili za napad na stacionarne cilje z znanimi geografskimi koordinatami v vseh meteoroloških in astronomskih razmerah, so omogočili pilotom, da so lahko uspešno napadali cilje tudi takrat, ko jih vizualno niso odkrili. Poleg tega je lahko pilot letala, ki je nosilo 4–6 bomb, v enem samem naletu na skupinski cilj (npr. na bazo, ki je imela skladišče goriva, skladišče streliva, in skladišče rezervnih delov, ali pa na položaj vkopane enote, letališče, ipd) hkrati napadel 4–6 različnih stacionarnih ali začasno nepremičnih ciljev. Posebno uspešni so bili tudi napadi strateških bombnikov na oklepne enote. Zahvaljujoč veliki avtonomiji so križarili na velikih višinah in po pozivu poveljnikov KOV napadali iraške oklepne enote, ko so se začele premikati. Takšni napadi so bili možni z višine 12000 metrov, ker so uporabljali kasetne bombe, ki so nad tankovskimi enotami razprševale samovodljive protioklepne izstrelke. Avtomatizirani prenos geografskih koordinat o ciljih, od opazovalcev v bojni razporeditvi kopenskih enot do letal, oboroženih s satelitsko vodenimi bombami, je prispeval k občutnemu izboljšanju zmogljivosti letalstva pri neposredni podpori. S tem so lahko tudi posebne in izvidniške enote, ki so znane po majhni ognjeni moči, pridobile sposobnost točnega usmerjanja letalskih bomb in raket. Za ponazoritev naraščajočih zmogljivosti letalskih sil naj omenimo, da so tudi strateški bombniki – zahvaljujoč novim vrstam bomb (v prvi vrsti kasetnic, ki razpršujejo samovodene izstrelke) – pridobili možnost, da v enem samem naletu skupine 2–4 bombnikov onesposobijo kompletno oklepno ali artilerijsko brigado, s tem pa ustavijo napad divizije.

V prvi zalivski vojni so letala strateškega letalstva (Strategic Air Force) in letalstva taktične zračne armade porabila 39 dni za samostojna bojna delovanja proti iraškemu sistemu zračne obrambe, letalski infrastrukturi, letalstvu in sistemu povelejanja. Zračno-kopenska operacija, ki se je končala v štirih dnevih, se je pričela šele po tem, ko so letalske sile zagotovile popolno premoč v zraku in na morju ter razrahljale utrjene položaje iraške grupacije v Kuvajtu. Razmerje med trajanjem letalske etape operacije (39 dni) in med trajanjem zračno-kopenske operacije (4 dni) je bilo 10 : 1. V drugi zalivski operaciji je razmerje povsem drugačno. Letalske sile zaveznikov so namreč že od leta 1991 sistematično onemogočale vse iraške poskuse, da na jugu in severu Iraka ponovno vzpostavijo sistem zračne obrambe in nadzor nad zračnim prostorom. Ker so bile v teh napadih uničene iraške radarske mreže, raketne baterije, poveljniška mesta in letalske baze, se zavezniki v začetku druge zalivske vojne niso ukvarjali z nevtralizirajo iraške zračne obrambe. To dejstvo je bistveno spremenilo strateško fizionomijo začetnega obdobja druge zalivske vojne, saj so se operacija letalskih sil, zračno-kopenska operacija ter operacija posebnih sil odvijale vzporedno. V drugi vojni so zavezniki uporabili tudi Kurde, ter jih podprli s posebnimi silami in letalstvom, tako da so Iračani na severu obdržali 1. in 5. korpus redne vojske, kar je bilo 40 % vseh iraških rednih sil, ki zato niso mogle sodelovati v bojih na jugu.

Zavezniške letalske sile in mornariški raketonosci (ki so izstreljevali rakete tomahawk) so v drugi zalivski vojni prvič v zgodovini vojskovanja, s pomočjo podat-

kov obveščevalnih služb, že prvi dan s prvim udarom poskušali likvidirati Sadama Huseina. Upali so, da bo tako izpeljan »kirurški« udar, ki so ga realizirala radarsko težavno opazna letala F-117 in rakete tomahawk, povzročil bliskoviti verižni razpad iraškega družbenega sistema, utemeljenega na nasilju in moči enega samega človeka. Ker pa so morali tovrsten udar izpeljati brez opozorila, letalskih sil pred tem niso mogli uporabiti za podporo kopenski vojski, saj bi tako kompromitirali tajnost glavnega udara po bivališču Sadama Huseina. Zato je zavezniška kopenska vojska, ki je pričela napadna delovanja že na dan prvega zračno-raketnega udara po bivališču Sadama Huseina, brez zračne podpore doživela veliko večje izgube, kot bi smeli pričakovati. Na koncu tega poglavja bi morali poudariti, da so za uspešno delovanje letal, oboroženih z vodenimi izstrelki, v nalogah neposredne ognjene podpore kopenske vojske odločilnega pomena točni obveščevalni podatki. Če pri identificiranju ciljev prihaja do napak ali pa če se te cilje pravočasno ne odkrije tedaj obstaja zelo visoko tveganje, da bodo drage samovodene bombe in rakete uporabljene za napade na lažne cilje ali pa da povzročijo škodo in izgube lastnim enotam. V tem spopadu se je še enkrat več pokazalo, da številni podatki še ne zagotavljajo primerljive količine informacij, znanja in razumevanja. Ravno informacijska zasičenost (Information Overload) se je po koncu hladne vojne pokazala kot eden izmed glavnih problemov ameriškega nacionalnovarnostnega sistema v celoti.

Namesto sklepa

Številni raziskovalci, ki se ukvarjajo s preučevanjem strateških problemov, so z nestrpnostjo pričakovali drugo zalivsko vojno kot poskus, v katerem bo mogoče empirično preveriti, ali se lahko (pol)industrijska država (Irak), ki ima množično armado vpoklicanih mobilizirancev, oboroženo z oborožitvenimi sistemi starimi 30 do 40 let, uspešno zoperstavi majhni, profesionalni, najsodobneje oboroženi armadi informacijske družbe, kot so jo oblikovale ZDA. V nasprotju od iraške, je bila ameriška vojska podprta z močnimi letalskimi silami, informacijskimi sistemi, sateliti in drugimi high-tech multiplikatorji bojne moči. Upali so, da se bo prav v tem asimetričnem spopadu, v kateri je branilec imel številčno premoč v živi sili in utrjenih položajih, napadalec pa v tehniki, končno pokazalo, ali bodo Iraci – z oporo na napovedano rušenje komunikacij, mostov, nasipov, jezov, zapornic in s požiganjem naftnih vrelcev ter s kombinacijo zagrizene obrambe mest in množičnimi akcijami urbane in ruralne gverile – lahko uspešno uporabili doktrino splošnega ljudskega odpora, katerega glavni namen je zaveznikom vsiliti dolgotrajno izčrpavajočo vojno.

Dogodki na vojskovališču so dokazali, da pri obstoječem asimetričnem strateškem razmerju sil iraška družba ni zmogla homogenosti, kakršna se je pokazala v ZSSR po hudih porazih v letu 1941 oz. v Vietnamu, med afganistanskimi plemeni v vojni proti sovjetski armadi ipd. Namesto tega so se iraške redne enote operative velikosti (korpusi in armade) pod vplivom kontinuiranih zavezniških letalskih udarov ob prvem tršem bojnem stiku z nasprotnikom pogosto razpršile, pri čemer je bilo število ujetnikov zanemarljivo majhno¹⁴.

¹⁴ Znani britanski znanstvenik John Keegan se zato v svoji najnovejši knjigi o drugi zalivski vojni *The Iraq War* sprašuje, ali je to sploh bila vojna, saj je večji odpor nudila le milica stranke Baas, medtem

Vzroke za razpad iraškega sistema bi kazalo iskati predvsem v notranjih vzrokih. Kjer so pripadniki stranke Baas prevzeli vlogo vodilne sile in je obrambo vodil energičen poveljnik (npr. v Basri in Um Kasru), je bil odpor žilav in je trajal 20 dni. Kjer so se pripadniki stranke razbežali, so razpadle tudi vojaške enote, v katerih so strankini komisarji izgubili nadzor (primer osrednjega Iraka). Tako kot v prvi, se je tudi v drugi zalivski vojni pokazalo, da so se Iranci za vojno relativno dobro pripravili le na področju psihološkega vojskovanja, usmerjenega v mednarodno javnost, povsem nasprotno rezultate pa so dosegle njihove psihološke aktivnosti doma. Na podlagi njihove pasivne obrambe in njihovega zaporednega poraza v prvi in drugi zalivski vojni lahko sklepamo, da se ne pripadniki stranke Baas ne vojaki in navadni državljani niso bili pripravljani v začetnem obdobju vojne žrtvovati za režim Sadama Huseina.¹⁵

Primerjava trajanja prve in druge zalivske vojne kaže na to, da se je vojna za osvoboditev Kuvajta, ki ima površino okoli 20.000 kvadratnih kilometrov, končala v 42 dnevih (od tega je letalska etapa trajala 38 dni, kopensko-zračna pa 4 dni), vojna za osvoboditev Iraka, ki ima površino okoli 450.000 kvadratnih kilometrov, pa je do zasedbe Bagdada trajala samo 22 dni (zračne operacije in kopenske operacije se v tej vojni niso odvijale zaporedno ampak vzporedno). Zato lahko sklepamo, da je bila druga zalivska vojna dvakrat krajša od prve, četudi so zavezniške sile v njej uporabile skorajda 4-krat manjše število pripadnikov kopenske vojske in trikrat manjše število letalskih poletov. Če kot indikator uspešnosti kopenske vojske uporabimo količnik med zasedeno površino, izraženo v kvadratnih kilometrih, in produktom med številom pripadnikov kopenske vojske in trajanjem kopenske operacije, izražene v dnevih, tedaj dobimo v prvi zalivski vojni količnik $20.000 \text{ kvadratnih kilometrov} / 400.000 \text{ vojakov} \times 4 \text{ dni} = 0,0125$. Če enako naredimo s kazalci druge zalivske vojne dobimo – kadar odštejemo ozemlje pod nadzorom Kurdiv – vrednosti: $(450.000 - 150.000) / 140.000 \times 22 = 0,0974$. Razmerje med tema kazalca kaže na to, da so bile zavezniške kopenske sile v drugi zalivski vojni skorajda 8 krat uspešnejše, kljub temu da so se v drugi zalivski vojni iraške oborožene sile borile na lastnem ozemlju in se pri tem lahko opirale na mesta.

Še večji kontrast opazimo, ko primerjamo obojestranske izgube. Nevtralni viri kažejo, da so zavezniki do 10. aprila izgubili okoli 200 vojakov, medtem ko so iraške izgube znašale okoli 9000 vojakov (od tega je bilo okoli 1000 padlih, ostalo so pa bili ujetniki). Ker so te iraške izgube le 2,2 % od začetne jakosti iraških sil, je razvidno, da same po sebi nikakor niso mogle biti glavni vzrok iraškega poraza (*Iraq Coalition Casualty Count*, 2005). Zato je hipoteza o primarnem vplivu razpada strogo centralizirane stranke, ki se je projiciral na razpad strankarske države in strankarske vojske verjetnejša od tiste, ki vzroke razpada išče na tehnološkem področju, čigar vpliva seveda ne gre podcenjevati.

Naštete proporce in povezave med kazalci, ki smo jih predstavili, odpirajo pot

ko so enote redne iraške vojske poniknile. Zavezniki so zajeli le okoli 10.000–15.000 ujetnikov (Keegan, 2004).

¹⁵ Predsednik ruske akademije vojaških znanosti general M.A. Gareev, ki je dobro seznanjen s podatki ruskih obveščevalnih služb, je v svojem referatu o tej vojni, ocenil, da so v Iraku ključni iraški generali bili podkupljeni (Gareev, 68–76).

za zelo različne razlage vzrokov zavezniške vojaške uspešnosti ter iraške neuspešnosti. Tako rekoč sama od sebe se zastavljajo ta zanimiva vprašanja:

- (1) Kako se je odvijala zavezniška informacijska operacija v Iraku in kakšne učinke je imela na razpad stranke Baas ter iraškega državnega aparata v celoti?
- (2) Zakaj se navkljub razpadanju države niso uprli šiiti in zakaj Kurdi niso takoj krenili v ofenzivo?
- (3) Zakaj se iraška vojska in neregularne enote niso povsod borili tako kot je iraški Svet revolucionarnega poveljstva predvidel v vojaški doktrini in napovedal tudi v svojih izjavah med začetnim potekom vojaških operacij?
- (4) Ali je res glavni vzrok za ta pojav razpad sistema poveljevanja ali (in) pa demoraliziranje vojakov ob tehnični premoči nasprotnika?
- (5) Zakaj se je Basra, ki ima 1,5 milijonov prebivalcev in v kateri številčno dominirajo šiiti, ki imajo s Sadamom Huseinom stare neporavnane račune, branila kar 20 dni, Bagdad, v katerem je veliko sunitov in ki ima 5 milijonov prebivalcev, pa je padel že po dveh dneh občasnih obstreljevanj?
- (6) Zakaj so iraški uporniki v samomorilskem slogu napadali zavezniške oklepne kolone iz drvečih tovornjakov z ročnimi protioklepnimi raketometi, niso pa izrabili možnosti, da jih napadajo iz zased v mestih in na drugih lokacijah ob rekah in kanalih?
- (7) Kaj se je zgodilo z iraškimi orožji za množično uničevanje?
- (8) Zakaj se je po predvidenem protokolu vdal le 5. korpus iraške vojske, vsi ostali so pa tako rekoč »izhlapeli«?

Pričakujemo lahko, da bo iskanje odgovorov na ta in podobna vprašanja že v bližnji prihodnosti tudi pri nas vzpodbudilo raziskave na področju operativne veščine in taktike ter nenazadnje na področju učinkovitosti številnih novih oborožitvenih sistemov, ki so bili prvič bojno preizkušeni prav v drugi zalivski vojni. Močno vzpodbudo za nadaljnje raziskave dajejo tudi katastrofalne varnostne razmere, ki so nastale po zavezniški zasedbi Iraka v drugi etapi vojne, saj po dveh letih kažejo na to, da so zavezniški doslej v drugi etapi »male vojne« in »izgradnje miru« (tipičnega asimetričnega spopada) izgubili 5-krat več vojakov kot med praviimi boji z iraško armado v prvi, pretežno konvencionalni, etapi vojne¹⁶. Kritiki iz ameriških vojaških vrst, ki so pred napadom na Irak opozarjali, da bi za uspešno povojno zasedbo in nadzor Iraka moralo število zavezniških vojakov znašati vsaj 2 % glede na število iraškega prebivalstva, v sedanjih dogodkih vidijo potrdilo svoje hipoteze¹⁷. Vzrok

¹⁶ *Da gre v Iraku za vstajo, navajajo tudi dobro informirani zahodni viri (Knights, 2004: 4–7). Ameriške povprečne dnevne izgube so koncem leta 2004 znašale 1,5–2 ubita vojaka na dan, če se pa temu pridružijo tudi ranjenci in oboleli ter ponesrečeni, znašajo okoli 15–20 vojakov na dan. Izgube iraške policije in vojske so približno 10–12-krat večje. V teh številkah niso vključene izgube odporiških skupin v medsebojnih obračunih in napadih na zavezniške sile ter izgube civilistov, ki so največje. Pri tem število napadov raste, hkrati pa se širijo na območja, kjer jih prej ni bilo. Tak primer je Mosul, kjer so napadi leta 2003 bili redki, v letu 2004 in 2005 pa je postal eno jeder uporniškega delovanja (podatki o izgubah so predstavljeni na naslovu www.icasualties.org, občasno tudi v *Jane's Intelligence Review*).*

¹⁷ *Podobni so sklepi analitikov korporacije RAND. Po vrsti pogovorov opravljenih z visokimi ameriškiimi vojaškimi poveljniki so dobili presenetljiv odgovor, da nihče od njih pred napadom na Irak ni videl nobenega načrta, v katerem bi načrtovali ameriško ravnanje v primerih izbruha množičnih neredov,*

za takšen razvoj dogodkov moramo vsekakor iskati v postkonfliktni obnovi iraške družbe na način, kot jo izvaja ameriška administracija.¹⁸ Zato nas ne preseneča, da v letu 2005, kljub izvedbi volitev v Iraku, ki naj bi pozitivno spremenile kaotično stanje, še vedno nismo nič bližje rešitvi iraškega primera. Zato iz dneva v dan raste število ameriških vojaških izvedencev pa tudi politikov, ki javno ugotavljajo, da vojaška zmaga, ki po dveh letih še vedno ni izkoriščena, že sedaj zasluži atribut »katastrofalne zmage«. Omenjenim mnenjem se nenazadnje pridružuje tudi ameriški obrambni sekretar Rumsfeld, ko ugotavlja, da se od začetka operacije Iraška svoboda varnostna situacija ni prav nič izboljšala. Prej nasprotno. Irak je (p)ostal glavni vir nestabilnosti na Bližnjem vzhodu in tudi širše.

LITERATURA

- Arabische Reaktionen auf die Entwicklungen im Irak (2003)
- Arquilla, John in David Ronfeldt (2001) *The New Rules of Engagement*. Wired (december – 2001) dostopno tudi: <http://www.wired.com/wired/archive/9.12/netwar.html>.
- Auf der Suche nach dem Blix- Report: Internetrecherche über Informationen zum Irak-Konflikt* (2003). Bonn: Medien Tenor, Institut für Medienanalysen (dostopno tudi: <http://www.medien-tenor.de/beitrag/29-1920.pdf>, 15. 7. 2003).
- Boyer, Peter (2002): *A Different War*. The New Yorker (1. 7. 2002).
- Bussemer, Thymian (2003): *Medien als Kriegswaffe: Eine Analyse der amerikanischen militärpropaganda im Irak-Krieg*. In: Hans-Georg Golz (ur.) *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 20–29. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung (dostopno tudi: <http://www.bpb.de/files/F0J1G4.pdf>, 19. 12. 2003).
- Freedman, L (1998): *The Revolution in Strategic Affairs*. New York: International Institute for Strategic Studies, Oxford University Press.
- Gareev, M.A. (2003): *Uroky i vivody iz vojny v Irake*. Voennaja Mysl 2003(8), 68–76.
- Gutman, Roy in Michael Meyer (2003): *Time out for the diplomats*. Newsweek – special issue – december 2002 – february 2003, 18–19.
- Hoffman, Bruce (2004): *Insurgency and Counterinsurgency in Iraq*. Washington D.C.: RAND Corporation, Occasional paper.

ropov in nasilja, do kakršnih je prišlo v Iraku v prvih dneh po zasedbi. Civilno stran operacije so bila polnoma zanemarili. Prav tako pa ameriška vojska tudi obveščevalno ni bila pripravljena na takšno možnost, še manj pa na frekvenco 40 napadov na dan (Hoffman, 2004).

¹⁸ *Kljub temu da kritike novega ameriškega militarističnega intervencionizma niso enotne, pa moramo omeniti prispevek Suzanne Nossel (2004: 131–142), ki kot glavni razlog sedanjega neuspeha ameriške administracije izpostavlja njeno zavračanje nekdanje zelo učinkovitega in uspešnega liberalnega intervencionizma. Kot članica ameriške misije v OZN je aprila lanskega leta opozorila na sedanji ameriški »unilateralistični militarizem« in opozarjala na potrebo po spremembi sedanjih ameriških metod nasilnega uvajanja demokracije v propadajoče države. Po njenem mnenju bi ZDA morale imeti posebno vejo vojaških sil (Stabilization Corps), ki bi bila specializirana za povojno stabilizacijo in obnovo. Vzroke za sedanje stanje torej pripisuje – poleg nujnosti »rekonstrukcije« OZN in imperativnega širjenja Nato – tudi v neustrezni strukturi in doktrini obstoječih ameriških oboroženih sil, ki so po njeni oceni preveč specializirane za vojskovanje in bojevanje.*

- Information Warfare Timeline (2004): Information Warfare Monitor, <http://www.infowar-monitor.net/modules.php?op=modload&name=Sections&file=index&req=viewarticle&artid=18&page=1>, 22. 4. 2004.
- Iraq Coalition Casualty Count, <http://icasualties.org/oif/>.
- Keegan, John (2004): *The Iraq War*. New York: Alfred A. Knopf.
- Kibbe, Jennifer (2004): The Rise of the Shadow Warriors. *Foreign Affairs* 83(2), 102–115.
- Knights, Michael (2004): Uprising put pressure on Coalition in Iraq. *Jane's Intelligence Review* (may 2004), 4–7.
- Korb, Lawrence (2004): Fixing the Mix: How to Update the Army's Reserves. *Foreign Affairs* 83(2), 2–7.
- Minkwitz, Oliver (2003): Ohne Hemmungen in den Krieg? Cyberwar und die Folgen. Frankfurt: Hessische Stiftung Friedens – und Konfliktforschung (HSFK) (dostopno tudi: <http://www.hsfk.de/downloads/report1003.pdf>, 24. 9. 2004).
- Moseley, T. Michael (2003): Operation IRAQI FREEDOM – By The Numbers. US Central Command Air Forces (USCENTAF) (dostopno tudi: http://www.globalsecurity.org/military/library/report/2003/uscentaf_oif_report_30apr2003.pdf, 4. 5. 2004).
- Musharbash, Yassin (2004): »Der gescheiterte Strategie«. V *Spiegel Online* 8. 4. 2004, <http://www.spiegel.de/politik/ausland/0,1518,druck-294633,00.html>, 8. 4. 2004.
- Nossel, Suzanne (2004): Smart Power. *Foreign Affairs* 83(2), 131–142.
- Pendall, David W. (2004): Effects-Based Operations and the Exercise of National Power. *Military Review* LXXXIIIV(1), 20–31.
- Reaktionen aus dem Iran auf den Krieg im Irak, 2003
- Sandawi, Sammi (2003): *Die Transformation der US-Streitkräfte im Rahmen der Revolution in Military Affairs und die Zukunft der Koalitionskriegsführung innerhalb der NATO*. Berlin: Institut für Sozialwissenschaften der Humboldt-Universität, Diplomarbeit (dostopno tudi: <http://www.hsfk.de/abm/uniform/pdf/sandawi1.pdf>, 17. 2. 2004).
- The Military Balance 2002/2003
- The National Security Strategy of the United States of America* (2002). Washington D.C.: The White House (dostopno tudi <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.pdf>, 15. 1. 2005).
- Woznicki, Krystian (2005): »9/11–100 Jahre später: James Der Derians Dokumentation über Medien und Krieg im Zeitalter des »Info-Terrors«. *Telepolis*, <http://www.telepolis.de/r4/artikel/18/18614/1.html>, 31. 5. 2005).